Արտօնատէր
Դ. Գ. ՊԱԼԹԱԶԱՐԵԱՆ

Իզմիրի համար տարեկան գինն է 1 ոսկի օսմանեան : Վեցամսեայ գին 3 մեճիտիէ : Եռամսեայ գին 2 մեճիտիէ :
Տաճկաստանի միւս քաղաքաց համար տարեկան գին 6 մեճիտիէ :
Վեցամսեայ 4 »
Եռամսեայ 3 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան գինն է 25 ֆրանք :
Բաժանորդագինը կանխիկ վճարելի: Բաժանորդագրութեան և ծանուցման համար պէտք է դիմել առ Պ. Խ. Գերձակեան, Նօլ Պէտէսթէն, 5:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ԵՌՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ ԻԶՄԻՐԻ

Համարատու —խմբագիր
Յ. Կ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Դուրս գրկուածներուն բովանդակ ծախքը խմբագրութիւնը կվճարէ :
Չհրատարակուած յօդուածի կամ նամակի համար խմբագրութիւնը պատասխանատուութիւն չընդունիր:
Խմբագրութեան գրկուած որ և է գրութիւն ետ չղրուիր :
Հասարակաց օգտակար գրութիւններ ձրի կհրատարակուին :
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 գրուշ է , երկու անգամի համար 2 գրուշ , և երեք անգամի համար 1 գրուշ : Երեք անգամէն աւելիի համար սակարկութիւնկըլլայ

Ուղղակի խմբագրութեան վերաբերեալ որևէ գրութիւն պէտք է խմբագրին անունին ղրկուիլ, Նօլ Պէտէսթէն, 5 :

ՀԵՌԱԳԻՐ

(Աժանս Հավաս)

Լոնտրա , 15 Յունիս :

Պ. Ճօն Պրայտ , իր ընտրողաց մէկ ակումբին մէջ այսօր ճառ մը արտասանեց ի Պիրմինկամ: Սուէզի ջրանցքին խնդրոյն վրայ խօսելով, ըսաւ թէ Անգլիոյ կողմէ երկրորդ ջրանցքի մը շինութիւնը, Ֆրանսայի հետ ունեցած յարաբերութեանց մէջ մ. ընտրութիւն պիտի դոյացնէ : Ճառախօսը կը կարծէ , թէ այս խնդիրը դիւրին է բարեկամաբար կարգադրել, քանի որ Անգլիա գիտէ իր պաշտպանութիւնը պահել:

Լոնտրա , 17 Յունիս :

Սթանտարտ մէկ հեռագիրը կը ծանուցանէ թէ , երէկ գիշեր սոսկալի խառնաշփոթութիւն մը ծագեր է բաղնիքեան թատրոնէն դուրս ելած ատեն : 70 անձինք խեղդամահ եղեր են , վիրաւորներուն թիւն է 300 :

Բարիզ, 15 Յունիս :

Ատենայի դատանին մէջ ցխուտ գետինները չորցնելու համար Բ. Դրան կողմէ վերջերս Սերրաքի Աստնի էֆէնտիի տրուած արտօնութիւնը , նաև Նումուրթայքքի մէջ նաւահանգիստ մը շինելու , և այն դատանին մէջ ուրիշ շինութիւններ ընելու արտօնութիւնը , արտօնատիրոջ կողմանէ ներկայացուեցաւ դրամատէրներէ կազմուած ընկերութեան մը , որոյ պիտի օգնեն , Օսմանեան Կայսերական Պանգան , Պանգ տը Գօնթանթինօբլը, Ֆրանքօ—Էժիբսիէն պանգան և իրենց խումբերը :

Բարիզ, 16 Յունիս :

Արտաքին գործոց պաշտօնեայ , Պ. Շալմէլ—Լագուռ, Վիչի մեկնեցաւ : Պ. Ժիւլ Ֆէրի , պետական ժողովոյ նախագահ , պիտի հսկէ գործոց :

Պէրլին , 16 Յունիս :

Ալմանիական իշխանութիւնք Բերասէվոքի անուն բօլոնիայի բանտարկը բանեցին , Ռուսիոյ խնդրանաց համեմատ :

Մատրիտ , 17 Յունիս :

Լիպէրալ լրագիրը կ'արտահայտէ , Հնդկաստանէն հասնող հեռագրի մը համեմատ, թէ Անգլիական ընկերութեան անձինք , որք վերջերս Պօրնէօի մէջ ձերբակալուած էին , ազատուեր են տեղացիներէն :

ՄԵԹԱԼԻՖԻՆ ԲԱՐՁՈՒՄԸ

Դանձուց պաշտօնէութեան խորհրդական Վէթէնսօրֆ պէյ, Հասարակաց պարտուց քօմիսէր Նաղիֆ էֆէնտի և վեց անուղղակի տրոց վարչութեան խորհրդոյ անդամ Պ. Էդկար Վինսան խել մը ծրագիրներ գրկած էին գանձուց պաշտօնէութեան, յորդը կորմնցուցած դրամներու բարձման նըկատմամբ, ինչպէս են Պէշլիք և Ալթըլըք, առարկելով թէ, ոսկի և արծաթ դրամներու մէջ եղած տարբերութիւնը թէ սէրութեան գանձին և թէ հասարակութեան մեծամեծ վնասներ կ'առթէ :

Այս մասին բարձրագոյն խորհրդոյ կողմանէ դրուած և Համարակալ—Սանիի ղրկուած տեղեկագրոյն վրայ , յիշեալ խորհրդոյ նախագահ Յովհաննէս էֆ. Զամիչ, Վէթէնսօրֆ պէյ և ուրիշ բարձրակարգ պաշտօնեայներ գործը վիճաբանեցին և իրենց որոշումը Պետական խորհրդոյ օրէնսդիր ճիւղին հաղորդեցին :

Այս վերջինն ալ, իր կարգին , Մազպաթա մը շինելով Նախարարաց խորհրդոյ ղրկեց : Մազպաթան , կըսէ թէ , անկարելի է բառնալ ոսկիին և արծաթին մէջ եղած տարբերութիւնէն ծագող վը... . . . . բամները հրապարակէն վերցնելն, թէ՛ Օսմանեան պանգան յանձն կ'առնէ այս դրամները ծախելու և հրապարակէն վերցնելու մասին ըլլալիք ծախուց համար 300,000 օսմ. ոսկի կանխավճար մը տալու, թէ՛ Պ. Վինսան պաշտօնապէս խօստացած է Հասարակաց պարտուց կողմէ 15,000 ոսկւոյ գումար մը զոհել—մէկ տարուան մէջ— , յիշեալ կանխավճարը վճարելու համար , բաւական է որ Գանձը վճարէ , իր կողմէ, այս գումարին կըրկինը , այսինքն 30,000 ոսկի, տարուէ տարի Օսմանեան Կայսերական Պանգային :

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ տէրութեան ընդհանուր պիւտճէն տարին 50,000 ոսկի կը վճարէ այս դրամներուն քաշուելուն համար : Արդ , այս գումարէն տարին 30,000 ոսկի միայն պիտի տրուի Պանգային , 300,000 ոսկի կանխավճարին պարբերական վճարմանը համար , որոյ կը հասնի պանգան : Այսպէս կայսերական Գանձը 20,000 ոսկւոյ շահ մը պիտի ունենայ : Կանխավճարը պիտի վճարուի վեց ու կէս տարուան մէջ, տարին 45,000 ոսկի տրուելով:

Հետևաբար , որոշուեցաւ դաշնադրութիւն մը կնքել Օսմանեան Պանգայի հ ա , վերայիշեալ պայմանաց համեմատ : Ասկէ զատ , որոշուեցաւ նաև , որ Պանգային և Հասարակաց պարտուց խորհրդոյ պահանջման վրայ , յանձնախումբ մը կազմուի տաճկական ընտրելի մը նախագահութեան տակ , որ պիտի ունենայ երկու անդամ՝ մին ընտրելի Պանգային կողմանէ , և միւսը՝ Հասարակաց պարտուց : Այս յանձնախումբը պիտի պարապի ոռոչել այդ դրամներուն բարձման պայմանաժամը , դրամի յարդ չըստանալուն վրայ հսկել , և Մէճիտիէի ստորաբաժանումներով մանր ստակ կտրել:

Այս տեղեկագիրը Պետական ժողովոյ կողմէ ընդունուելով, Կայսերական վաւերին ալ . . . . . . , այնպէս որ Մեթալիք ստակին հըրապարակէն բոլորովին վերնալուն համար Օսմանեան Պանգային հետ կարգադրութիւնը կրնայ իբր կատարուած նկատուիլ:

ՑՈՎԱԿԱԼ ՔՐԱՆՑ

Երէկ, կիրակի, կըսէ Էքըրէս, Ֆրանսայի դեսպան Նուայլ մարքիզը պատիւ ունեցաւ Նորին Կայսերական Վեհափառութեան ներկայացնել ծովակալ Քրանց, հրամանատար Ֆրանսայի Միջերկրական նաւատորմին : Դեսպանին կընկերանային Մօնթօլօն կոմսը , Պ. Վիտ , Գնդապետ Մէնիէլ, Պ. Լօնժքվիլ և դեսպանատան միայուն հասանին հրամանատարը : Ծովակալին հետևորդներն էին իր սպարակարգ պաշտօնատարք : Բէթրէլ նաւք ժամը 7ուկէսին Տօլմա—Պաղչէյի առջին հասաւ , իր մէջն ունենալով Ն. Վսեմութիւններն և իրենց հետևորդները : Իպրահիմ պէյ պալատին կառքերով, Նըլօբըդի պալատը առաջնորդեց զիրենք : Վեհափառ Կայսրը սիրալիր ընդունելութիւն ցուց ծովակալ Քրանցի : Ծովակալը իր սպաները ներկայացուց Նորին Վեհափառութեան : Ունկնդրութենէ ետև Վեհ. Կայսրը ճաշ մը շնորհեց Ն. Վսեմութեանց, ուր ներկայ էին Կայսերական իշխանազունք, Բարձր. Մեծ եպարքոսը, արտաքին և ներքին գործոց պաշտօնեայք , ծովային և պատերազմական գործոց նախարարք և կայսերական պալատի քաղաքական և զինուորական պաշտօնատարք :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մօնիթէօրի պատմածին նայելով, անցեալ ուրբաթ օրուան ազգային երեսփոխանական ժողովոյ մէջ , որոյ կը նախագահէր Սրբազան Պատրիարք Հայրը , Մամուլ լրագրին նախկին խմբագիր Այվազեան Գէորգ էֆէնտիի գրկած մէկ նամակը կարդացուեր է : Այս նամակով կ'աղաչէ երեսփոխանական ժողովը, որ դիմեն առ որ անկ է, զինքը բանտէն ազատելու համար, ուր ոճրագործներու մէջ կը գտնուի եղեր : Այվազեան էֆէնտի նախամեծար կը համարի աքսորը : Ժողովոյ անդամներէն ոմանք կարծիք յայտներ են , թէ Այվազեան երեսփոխանական սահմանէն դատապարտուած ըլլալով, երեսփոխանական ժողովոյ անդամ ըլլալու իրաւունքէն զրկուած է ըստ Սահմանադրութեան , թէ երեսփոխանի տիտղոսով ժողովոյ դիմելու իրաւունք չ'ունի , քանի որ իր ձերբակալումը ժողովոյ մէջ գործուած յանցանքի մը համար չէր :

Ուրիշ երեսփոխաններ , նկատողութեան առնելով թէ , Այվազեանի ձերբակալումը ազատական անմիտ և չարակամութենէ զուրկ ստատուրի մը հրատարակութեան համար եղած է , կարծիք յայտնեցին թէ խմբագիրը , այս դատապարտութեան համար , պէտք չէ զրկուած նկատել իր երեսփոխանական պաշտօնէն , ուստի աղաչեցին Ն. Բարձրութիւն Սրբազան Պատրիարքը , որ Վեհապետին գըթութիւնն հայցէ Այվազեանի արձակման համար:

Եթէ ստոյգ է Էքսբրէսի պատմածը , ... գրկեր են հեռագրով Բարձր. Մեծ եպարքոսին, որով կը բողոքեն Պօլսոյ և օտար թերթերու մէջ հըրատարակուած այն գրութեանց դէմ, որք կըսեն թէ, իբր թէ դժգոհութիւն տիրած ըլլայ այդ կողմի Հայ ժողովրդեան մէջ , հարստահարութեանց համար : Ուղերձն ստորագրողները կը յայտարարեն թէ , երկար ատենէ ի վեր, և մանաւանդ Նորին Վեհափառութիւն Սուլթան Համիտ կայսեր գահակալութենէն ի վեր, իրենց բարեկեցութեան համար ամեն կերպ հոգ և խնամ կը տածուին , և հետևաբար շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն կը յայտնեն իրայց այս վիճակին համար : Ուղերձը կը հաստատէ եղեր , թէ այդ դաւառի տաճիկ և քրիստոնեայ բնակչաց մէջ կատարեալ ներդաշնակութիւն կը տիրէ , որք եղբօր պէս կ'ապրին , և թէ կատարեալ ապահովութիւն կը տիրէ զօրաց և ոստիկանաց հսկողութեամբ : Ասկէ զատ , կ'ապահովեն ուղերձն ստորագրողք , թէ օրինաց հրամայածէն աւելի տուրք մը չէ առնուած իրենցմէ , թէ ամեն անգամ որ կառավարութեան գանձը գործ ունեցած են, դիւրութեամբ ստացած են գործերնին: թէ յորդանօք կը վարուին իրենց դէմ, թէ ունեցած բոլոր գոյքերնին կայսերական կառավարութեան կը պարտաւորին, որոյ ամենահաւատարիմ հպատակութիւն կը յանձնեն , և չեն ուզեր ամենևին ականջ դնել լրագրաց մէջ տեսնուած ներդաշնակութիւնները խանգարող հրատարակութեանց: Ուղերձը կը վերջանայ , Վեհ. Սուլթանի երջանկութեան, և երկարակեցութեան համար մաղթանք-ներ ընելով, և կը կրկնէ թէ Վանայ դաւառին բոլոր ժողովուրդը ամենևին բանէ մը դանդատելու տեղի չունի , և թէ ընդհակառակն, իր ջերմ երախտագիտութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն բարերարութեանց համար , որք կը վայելէ իր Վեհապետին կառավարութեան տակ :

Նրգըննկայի Գերապատիւ Առաջնորդը անցեալ օր , տեսակցութիւն մը ունեցեր է սպարապետ Դաղի Օսման բաշայի հետ , որուն իր թեմին տակ գտնուող Հայ ժողովրդեան շնորհակալիքը յայտներ է Նաֆըզ բաշայի գովելի ջանքերուն նկատմամբ, զորս կընէ ժողովուրդին բարեկեցութեանն ու ապահովութեան համար : Օսման բաշա խիստ պատուեր է Գեր. Դիմաքսեանը, ըսեր է իրեն թէ Նաֆըզ բաշա մեծ գովեստի խօսած է իրեն համար , երբ տեղեկագրեր է իր առաջնորդական ընթացքը, թէ . . . . կան կամ առաջնորդական պարտաւորութիւնները : Օսման բաշա խօստացաւ նաև , պաշտօնին վերադարձած ատեն նամակ մը տալ իրեն Նաֆըզ բաշայի ուղղեալ , որոյ մէջ պիտի պատուիրէ որ միշտ ժողովրդեան շնորհակալիքն իրեն յանկուցանելու համար աշխատի երկրին ապահովութեան և բարեկեցութեանը աշալուրջ հերպիհսկելու :

Բարձրաշնորհ Ս. Պատրիարք Հայրը աղերսագիր մը մատուցեր է Վեհափառ կայսեր, Նորա գթութիւնն հայցելու Կարինի բանտարկելոց ընտանեացը համար , պաղատելով Ն. Վեհափառութեան որ հրաման ընէ բանտարկելոց ազատութիւն տրուելու :

Կը ծանուցուի թէ , Վանայ առաջնորդ Խրիմեան Ս. Հայրիկն մօտերս Պօլիս պիտի գայ , իր շընորհակալութիւնն յայտնելու Վեհ. Սուլթանին , Նորա կայսերական շնորհացն համար որոյ առարկայ եղաւ Ս. Հայրիկ : Գիտէ ընթերցողը , թէ Վեհ. Կայսրը 2,500 դահեկան ամսական մը յատկացուց Նորին Սրբազնութեան :

Թէրճիմանը էֆքեար կ'իմացնէ թէ , Մամլոյ խմբագիր Գ. Այվազեան էֆ. որ քանի մը ամսէ ի վեր աքսորի դատապարտուած է , ոստիկանութեան միջոցաւ իր գրասենեակը տարուեցաւ , ուր գըտնուած բոլոր թղթակցութիւնները ոստիկանութեան կողմէ գրաւուեցան :

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԵՐ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Պերլինի դաշնագրութեան կընքուելէն ի վեր Հայոց բարոյական և նիւթական կացութիւնը զանազան մարդերէ, զանազան ձևերով նկատուած է։ Մեր կացութիւնը մեզ համար աւելի կարևորութիւն ունի հարկաւ, քան թէ քաղաքական նպատակներով զննող կառավարութեանց համար։ Անգլիա, իր խորհրդարանին մէջ խնդրոյ կարգ անցուց Հայաստանի բարենորոգումները։ Սակայն կընա՞յ գիտցուիլ արդեօք, թէ ինչ նպատակի կը ծառայէ, այս խնդիրըն յարուցանելով։ Կարելի՞ է ենթադրել, թէ Պերլինի դաշնագրութեան պահանջումներէն ըլլալն է պատճառը։ Այս կերպով դատելը, չըջահայեցութենէ զուրկ ըլլալ է, վասն զի բրիտանական և ուրիշ դաշնադիր տէրութիւնք, դաշնադրութեան լիովին գործադրութեան մասին փոյթ մը չեն ցուցնէր, մանաւանդ այն տրամադրութիւններուն, որք ուղղակի մեր կառավարութեան գանձին բարելաւութեան կը վերաբերի։ Եւ Թուրքիա իրաւունք չունի՞ միթէ պահանջելու որ ամեն բանէ առաջ այդ կէտը նկատի առնուի, քանի որ առանց գանձային վիճակի բարելաւութեան, ուրիշ որ և է վիճակի բարելաւութիւն չէ կարելի։ Ասի, ո՛չ թէ կառավարական մարմիններ, այլ անփորձ պատանի մը անգամ կարող է դիւրին կերպով դատել։

Կամ թէ, ինչու լոկ Անգլիա և ո՛չ բոլոր դաշնադիր տէրութիւնք միաձայն չ'են պահանջեր Հայաստանի բարենորոգումները, եթէ դաշնադրութեան պահանջումն ըլլալը պատրուակ ընդունուի։ Բրիտանական խորհրդարանը իրաւացի չէր խնդիրը այդ կերպով յանկարծ մէջ նետելու։ Եթէ ունի երկիւղ մը, թէ Ռուսիոյ կողմէ յեղակարծ արկածներ կրնան ծագիլ Հայաստանի մէջ, ինք արդէն պարտաւորութիւն ստանձնած է Կիպրոսի դաշնադրութեամբ, այդ արկածներն արգիլելու, կայսերական կառավարութեան Ասիոյ հողը ամբողջ պահելու համար։ Հետևաբար այս կամ այն կառավարութեանց համար շահու և վնասի խնդիր կ'երևի այս։

Թողունք այս կէտը, և դառնանք մեր ազգային կացութեան, որ թէև այս խնդիրին հետ յարաբերութիւն մը ունենայ, սակայն մեր բարոյական և նիւթական վիճակը բարելաւելու համար, մտածելու բաներ շատ ունինք։ Նախ պարտինք գիտնալ որ, մենք Օսմանեան պետութեան կարևոր մէկ տարրը կը ներկայենք։ Մենք չենք կարող ունենալ այնպիսի ապառնի ձգտումներ զորս ունենան գուցէ ցեղային, կրօնական կամ քաղաքական և այլն օգնութիւններ երևակայող ուրիշ տարրեր։ Հետևաբար Հայ ժողովուրդը պէտք է Օսմանեան հովանաւորութեան մէջ փնտռել իր բարելաւութիւնն ու յառաջադիմութիւնը, բաղձալի վիճակ մը՝ որով ամբողջ Օսմանեան պետութեան երջանկութեանն օգնէ։ Կառավարութիւնը, այսօր իր արդարասէր վեհապետին կամաց համեմատ, ինչպէս ամեն հպատակաց, նոյնպէս մեզի մեծամեծ ազատութիւններ շնորհած է, որով կրցած ենք մեր բարոյական և նիւթական բարելաւութեան հետամուտ ըլլալ, առանց քաղաքական հովերու բանալու բերաննիս։ Ինչպէս կը՛լլայ այդ բարելաւ վիճակը, — հազար ու մէկ անգամ ըսուած բաներով, այսինքն դըպրոցներով, ուսման և դաստիարակութեան ծաւալմամբ, ազգային շինութեանց և հաստատութեանց նախանձելի վարչութեամբ և այլն։ Ուսման և դաստիարակութեան մասին Հայ գտնուող գաւառաց մէջ դպրոցներ բանալու փոյթն արդէն կայ, և գործադրուած է քիչ շատ, որոց անխափան շարունակութեան և բազմանալուն համար հոգ տանիլ անհրաժեշտ պար[illegible]րունդը. Երբ ուղուած աստիճան կիրթ և հմուտ ըլլայ, մէկ կողմէ մեր ժողովուրդը պիտի կրնայ պարծիլ իբր բարեկիրթ տարր մը, միւս կողմէ Օսմանեան կառավարութիւնը պիտի կրնայ օգտիլ իր Ասիական գաւառաց մէջ, աշխատաւոր և ճարտար ժողովրդեան մաս մը ունենալով։

Ուշադրութեան արժանի կէտ մ'է այս։ Ուսման և կրթութեան Հայաստանի Հայոց մէջ ծաւալումը, հոն բնակող միւս ցեղերու ալ օգուտներ պիտի առթէ, հետևաբար ամբողջ երկրին։ Կրնանք ըսել, որ ուսումն ու կրթութիւնն ալ տարափոխիկ են, քաղաքակրթութեան թէ յուլի և թէ լաւ կողմերուն պէս։ Մարդկային ցեղը իրօք Պ—նուրկոսի ոչխարներուն կը նմանի։ Ժողովուրդ մը, իր գըտնուած տեղւոյն՝ թիւով մեծ ժողովրդեան թէ առելի և թէ գովելի հանգամանաց շուտով միտում և համակրութիւն կը ցուցնէ։ Ուստի անհաւատալի բան մը չէ, որ երբ Հայաստանի Հայոց մէջ կրթութեան գործը յառաջանայ և հիմնաւորի Քիւրտ և Տաճիկ տարրերն ալ անզգալապէս բարոյական յեղաշրջում մը բրած ըլլան կամ ընեն։ Ցեղ մը, բաւական է որ մարդկային է, որ[illegible] ալ վայրագ և կրթութեան անընդունակ նըկատուած ըլլայ, միշտ զարգացման և քաղաքակրթութեան հակում մը կունենայ երբ իր դրացին այդ վիճակին մէջ տեսնէ շարունակ։

Տաճկաստանի Հայ ժողովուրդը, որ ազգին գլխաւոր մասը կը կազմէ, ուրիշ հպատակներէ աւելի համակիր է տաճկական տարրին, իր սովորութեանց մեծ մասամբ, և խօսած լեզուին՝ ձևին և ոճին գրեթէ նոյնութեամբ։ Անկարևոր կէտեր նկատուին գուցէ ասոնք, սակայն ըստ մեզ, ընդհակառակն, գլխաւոր կէտեր են, և երբ ուշիւ քննուին, իրաւացի է հաւատալ որ Ասիոյ Հայ և Տաճիկ բնակող կողմերը գրեթէ միատարրութիւն ներկայող գաւառներ լինին։ Միատարրութիւն՝ բարուց, կրթութեան և նիւթական ու բարոյական կացութեան տեսակէտով։ Ձեմ ակնարկեր ցեղային տարբերութեան, որ կառավարութեան մը առջև [illegible] քաղաքական տեսութեամբ, չ'եմ ակնարկեր նաև կըրօնային տարբերութեան, զոր նըկատի առնել անմտութիւն պիտի համարի անշուշտ այդ ազգային սերունդը, երբ լոյսն ու կրթութիւնը պէտք եղածին չափ տարածուին։

Արդ ասոնք նախատեսելով պէտք է որ մեր արդի վիճակն ու կացութիւնը նկատի առնենք, ազգային վարչական մեքենան բարեփոխենք կամ նորոգենք եթէ հարկ է։ Օրինակի համար, կրնանք մտածել, թէ մեր ներքին կացութեան նախանձելի վիճակ մը տալու համար ինչ թերութիւն պէտք է լեցունել, կամ ինչ աւելորդութիւն, եթէ կայ, պէտք է վանել։ Դպրոցական և վանական դրութեանց, վարչական զանազան ճիւղերու դէպի բարին փոփոխութեան համար, վերջապէս ինչ որ բուն մեր ներքին կացութեան կը վերաբերի և մեր ձեռքն է ընել, պէտք է որ խորհրդոյ նիւթ ըլլան մեր ազգային վարչական մարմնոյ։ Մենք ըստ կարի մեր կարծիքը պիտի յայտնենք կարգաւ, այս զանազան կէտերուն վրայ։

Պ. Օ'ՏՈՆՈՎԱՆ

Էճիբշն Կազէթ հետևեալը կը պատմէ Տէյլի Նիւզի այս տարօրինակ թղթակցին վրայ։

«Պ Էտմօն Օ'Տոնովան, Ասիական համբաւաւոր ճանբորդ և մասնաւոր թղթակից Տէյլի Նիւզի, որոյ դէպի Մէրվ բրած ճամբորդութիւնը խորին ազդեցութիւն բրաւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ, գըրեթէ մէկ ու կէս տարիէ ի վեր, Գահիրէ հասաւ, ուր ուրիէ Սուտան պիտի երթայ։

«Պ. Օ'Տոնովան, որ հիմայ օրուան առաջին թղթակիցն ըլլալու համբաւն ունի, Տէյլի Նիւզի կողմէ յանձարարուած է, Սուտանի գաւառաց մէջ ապստամբութեան բուն վայրն երթալու, և տեղի ունեցած արկածներն իր պարագայիւք հաղորդել Անգլիա կամ հեռագրով և կամ նամակով։ Կարծենք նաև որ Պ. Օ'Տոնովան պատուէր ստացած է Մէհտիի հետ տեսակցութիւն մը ընելու ճամբան [illegible] այս կէտը, անկարած ենք որ իր նպատակին հասնի, երբ մտածենք որ, հազար ու մէկ դժուարութեանց և վտանգներու յաղթած է իր քաջասրտութեամբն ու հաստատամտութեամբ։

Պ. Օ'Տոնովանի գրական գործին նկատմամբ, Անգլիացւոց ունեցած բարձր կարծիքին վրայ գաղափար մը տալու համար, հարկ է գիտնալ որ Պ. Պ. Սմիթ Էլտէր և ընկ. 4,000 անգլիական ոսկի վճարեցին այն գրութեան համար՝ որ բրած է դէպի Մէրվ բրած ճամբորդութիւնը պատմելով. այս ստակը վճարուեցաւ իրեն, դեռ գործին առաջին տողը չըրած։ Այս գիրքը, թէև խիստ սուղ, քանիցս վերատպուեցաւ քիչ ժամանակի մէջ, և թարգմանուեցաւ Եւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուով։ Պ. Օ'Տոնովան մէկ շաբաթի չափ պիտի մնայ Գահիրէ, և կ'իմանանք թէ Սուաքիմ, Խարթում և Մէհտիի քով մեկնելէ առաջ, բանախօսութիւն մը պիտի ընէ դէպի Մէրվ բրած ճամբորդութեան վըրայ։

Միացեալ—Նահանգաց Մոնթանայի կոմսութեան մէջ, կըսէ Փէլ Մէլ Կազէթ, առնուազն 6 ոտք երկայնութիւն ունեցող մարդերէ բաղկացեալ ընկերութիւն մ՝ քաղաք մը հիմնեց Ճիանթվիլ (հըսկայաքաղաք) անունով։ Ոչ ոք պիտի կրնայ հող գնել Ճիանթվիլի մէջ, եթէ 6 կամ աւելի ոտք երկայնութիւն չունի։ Կանանց համար 5 ոտք և 8 բութ որոշուած է առնուազն։

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐ

Մատակասկար ուսման շահաւոր վայր մը կընծայէ։ Այս կղզին, իր համեմատութիւններով, աշխարհիս երրորդ կղզին է. մակերևոյթը, Ֆրանսայի մակերևոյթէն քիչ մը աւելի մեծ է։ Թէև տակաւին չը քննուած կղզիներ կան, բայց Պ. Ալֆրէտ Կրանտիտիէ խիստ ուղիղ ծանօթութիւններ տուած է անոնց վրայ։ Դիւրին է ուսանիլ երկիրը, բարձր լեռները քիչ են, ամենէ բարձրը 3,000 մէթրօ երկայնութիւն ունի ծովու հաւասարութենէն հաշուելով։ Առևտուրի գլխաւոր կեդրոններն են Թանանարիվ, որ թագաւորութեան մայրաքաղաքն է. Թամաթավ, արևելեան կողմին վրայ, Մայանգա արևմտեան կողմին և Սէնթ—Օկիւսթէն հիւսիսային—արևմտեան կողմին։

Թանանարիվ, Հովաններու՝ թագուհիին բնակավայրը, գրեթէ 100,000 բնակիչ ունի, վաճառականութիւնը կը կայանայ կովի, բրինձի, թաշունի, խոզի, եգիպտացորենի, լաբիոյի, գերձանի և.

ԹԵՐԹՕՆ

ԱՐՇԱԼՈՅՍԻ

ՆՐՈՒԱՆԴ ԵՒ ԱՐՄԷՆԻԱ

Նրուանդ այս անբաղդութեան վիճակած էր, բայց, ինչպէս ըսինք, Անատօլի տան հիւրընկալութիւնը տակաւ առ տակաւ ամոքած էր զինքը, իսկ երբ յանկարծ նորէն այս անբաստ կերպարանին վրայ ուրախութեան փայլի մթագնիլը նշմարուեցաւ՝, հօրեղբայրը սկսաւ անհանգստութեամբ սոյն կրկին տրտմութեան պատճառներն իմանալու աշխատիլ. և ահա այս վիճակին մէջ կը գտնուէր Նրուանդ երբ զինքը օթևակին մէջ գտանք։

Թատրոնի սիրահար էր, «ժողովուրդներու դպրոցը» կանուանէր բէմը, հետևաբար մեր թեթև երիտասարդներն իրաւունք չ'ունէին ըսելու թէ Նրուանդ թատրը չ'սիրեր, նա իրենց պէս օթևակներու սիրահար չ'էր . . . ։

Երկրորդ արարն սկսելուն արդէն պատրաստուած էր մեկնելու կարծելով թէ ուշ է, բայց ժամացոյցը նայեցաւ որ դեռ իննուկէս կը նշանակէր, նորէն նստաւ, և միշտ աջին դրութեամբ սկսաւ մտածել, իր նայուածքը բէմին ո՛չ թէ յարած այլ սևեռած էր. այս նայուածքին մէջ բարկութեան, վրէժխնդրութեան, գթութեան, թերևս սիրոյ և բուռն զգացումներու խառն արտայայտութիւն մը կար, երբեմն ալ աչքերուն մինչև կայծը թրջել կ'երևէր բայց արցունքը կաթիլ չ'էր ձևանար, վասնզի Նրուանդ էր [illegible] քաջութիւնն ունէր . . . ։ Մերթ ընդ մերթ աչքը վար կ'առնէր, և իր ծունկերուն վրայ երկու ձեռքերով և զգուշութեամբ բռնած բանի մը կընայէր, կ'երևայ թէ պատկեր մ'է այն, բայց չ'ենք կրնար ճանչել, վասնզի Նրուանդ միշտ ձեռքովը կը գոցէր զայն նոյն իսկ ինքիրմէ վախնալով որ չ'ըլլայ թէ մատնուի . . . ։

Այն վայրկեանին ուր Լէ—է իր ամուսնութեան դաշնագիրը կամ իր խօսքով, [illegible] կ'ստորագրէր, Նրուանդ աչքերը նորէն վար առաւ, ձեռքերը դէպ 'ի բերանը տարաւ, և այս անգամ իր տամկացեալ աչքերէն երկու կաթիլ արցունք ինկան պատկերին վրայ. զոր լռիկ մնջիկ և երկչոտ համբոյրով մը սրբեց դարձեալ պատկերին նայեցաւ ու մրմնջեց, —ո՛չ, հրեշտակդ իմ . . . չպիտի մեռնիս դուն . . . ես պիտի ազատեմ զքեզ . . . և այնպիսի ցած ու սրտառուչ մրմունջով մը արտասանեց այս խօսքերն զոր ինքն հազիւ կրնար լսելու։

Վարագոյրը իջնելուն Նրուանդ անմիջապէս ոտք ելաւ չէ թէ միայն ժամանակն ուշ լինելուն համար, այլ վասն զի քաջ գիտէր որ վերջին արարին մէջ Լէ—է՝ Օֆէլիայի պէս ծաղիկներ քաղելով, և կամ Ժիւլիէթի նման Ռոմէօի փարած պիտի չ'մեռնէր, այլ բունի ամուսնութեան հետևանքէն խենթենալով, և իբրև թէ իր կողմէ վատօրէն խաբուած Էտկարը երդելով պիտի կենար . . . և Էտկար ոչ թէ հարսանեկան առագաստին, այսինքն մարդկային կենաց միակ և ճշմարիտ երջանկութեան պիտի դիմէր, այլ ցուրտ գերեզմանի մը մօտ ինքնասպանութեամբ միայն պիտի կարենար Լէ—էի հոգիին փարիլ յաւիտենական աշխարհին մէջ . . . և այս ցաւալի ու ողբերգական տեսարաններն Նրուանդի բարձր, անսասան և դժուարալոյծ հաշիւներուն չ'էին համապատասխաներ . . . . . ։

Քառորդ ժամ ետքը Պէրա մեծ փողոցին վրայ նայող երեք դստիկոնով մեծ տուն մը առաջին դստիկոնին սրահին մէջ կը գտնուէր Նրուանդ։ Առաջին անգամ իրեն հանդիպող անձը որ միջին դստիկոնին սանդուխն կիջնէր քառասուն տարեկան կին մ'էր որ Անատօլի տան մէջ սնած և միայն դամայն վարժուհիի պաշտօն վարած էր։ —Ճիշտ ժամանակին հասաք պարոն Նրուանդ, ըսաւ կինը երիտասարդին մօտենալով, վասնզի թէև տիկինը պարահանդէսի հանդերձանքն ըրաւ . . . ։

—Է՛, թէև . . . ի՞նչ կայ, տիկին Մարթա, բայց յարեց Նրուանդ հետաքրքրութեամբ, տեսնելով որ վարժուհին խօսքը չ'էր շարունակեր, ըսէ՛, շուտ ըրէ, համբերութիւնս կըհատնի . . . արդեօք պարոն Ռուբինեան։

—Ոչ, պարոն Ռուբինեան շատ հանգիստ ու հանդարտ է, միայն թէ տիկինը չ'ուզէր այս գիշեր պարահանդէս երթալ . . բայց կը յուսամ որ դուք կրնաք զինքը համոզել . . ։ ։

Նրուանդ, առանց տիկին Մարթայի պատասխանելու մտախոհ իր սենեակը բարձրացաւ։

Նոյն միջոցին՝ Նրուանդի սենեակին ճիշտ դիմացը փառաւորապէս զարդարուն սրահի մը մէջ երկու անձինք կըգտնուէին, ասոնցմէ մին շուրջ յիսուն տարեկան, բարձրահասակ, լեցուն և կորովի մարդ մ'էր, և միւսը գրեթէ քառասուն տարին լրացուցած և երիտասարդ հասակի մէտս բարև բանելու պատրաստ, համեստ և գեղեցիկ կին մ'էր, իր բաքանչիւրը դէմ առ դէմ, թիկնաթոռներու վրայ նստեր և խոհուն կըմտածէր. սենեակին մէջ տիրած խորհրդաւոր լռութիւնն և երկուքին ալ դիմաց վրայ տրտմալայտնող անհանգստութեան նշմարներն դիւրին էր, գուշակել որ ասոնք ծանր պարագաներէ հետևած գործի մը համար կըմտածէին, և տան մէջ մերթ ընդ մերթ եղած ոտնաձայնին և կամզօրը շնչող հիւսիսայրն սաստիկ և ցուրտ հովին մեծ կարևորութեամբ ու ընկնելն կը հասկցուէր որ թերևս մէկը կըսպասէին . . . և երբ Նրուանդին ոտնաձայնը և աւոր տիկին Մարթայի հետ ունեցած տրամախօսութիւնը լսեցին կորովի մարդը յանկարծ ոտք ելլելով դրան քով գնաց և վայրկենական ուշադրութենէ ետև ինքնիրեն խօսելու պէս—Նրուանդն է ըսաւ, և սկսաւ վեր ի վար շրջիլ. պահ մը ևս այս երկու անձերու մէջ լռութիւն տիրելէ ետև, նախ կինը խօսեցաւ լայն ըսելով։

—Ի՞նչ պիտի ըլլայ սոսկ վախճանը յոյս մը ունէինք միայն . . . և այս առտու այն ալ պարապ ելաւ . . . ։

—Աստուած է մեր վերջին յոյսը . . . պատասխանեց մարդը միշտ շրջելով։

—Եւ մենք Աստուծոյ դէմ չ'գործելու համար միայն կըստանինք այս ամեն ազետից . . . ։

—Փորձ մ'է այս որ շուտով կ'անցնի . . . պէտք ենք համբերել տիկին։

—Եւ հաւատա՞ս այդ մասին, բարեկամ։

—Անշուշտ, քանի որ կըհաւատանք, թէ, հոն վերը երկինք արդարութիւն մը կայ . . . գոչեց մարդը կնոջ առջև կանգ առնելով և երկինքը ցուցնելով։

—Բայց Աստուած մարդուս պատուիրած է ըսելով «քու ամեն գործերդ իմաստութեամբ լինին» . . . ։

—Սխալեցայ . . . ընդմիջեց մարդը յուսահատ ձայնով մը, հազար անգամ ըսի թէ սխալեցայ . . . բաւական է այդ յանցանքն երեսս տալ, իմ ամեն վիշտերուս մէջ ուրիշ վիշտ մ'ալ կ'աւելցնես այդ խօսքերով . . . բաւական է . . . ո՛հ, գութ ունեցիր ինծի . . . տես, ահա, մազերուս մէջ սպիտակ թել մը չունէի, և մէկ տարուան մէջ մոխրագոյն դարձաւ գլուխս ։

—Իմ ալ ամեն ցաւերէս աւելի քու այդ վիճակդ է գլխաւորը, որ ժամ

հիւսուածքի, յարդեայ գլխարկի, բամպակի, կովի ոտքէ հանուած իւղի, կովի չոր մորթի, և քնոկր տեսակ սուրճի մէջ. ճամբայի չգոյութենէն բոլոր արտադրութիւնները չ'են կրնար արտածիլ։ Կովի և ոչխարի մորթը, մեղրամոմը և սուրճը միայն կրնան դիմանալ փոխադրութեան ծախուց, որ մէկ ամսուան մէջ մարդու կռնակով հազիւ կը փոխադրին Թանանարիվէն Թամաթավ։

Տարուէ տարի 100,000 էն աւելի կովի չոր մորթ, 100,000 լիպրէ մեղրամոմ և 60,000 լիպրէ սուրճ կը ղրկուի։ Ներածութիւնը կը բաղկանայ Ամերիկեան բամպակեղէնէ (տարին գրեթէ 10 միլիոն մէթրօ), Մասամբօլէ, Մօրիսի ռօմէ, Բարիզի ապրանքներէ։ Քանի մը տարիէ ի վեր ներածութիւնը արտածութենէ աւելի է։ Ասկէ կը հետևի որ հինգ ֆրանքնոց դրամը — որ սա միակ կ'անցնի հոն — տարբերութիւնը կը վճարէ և կ'քօպառնայ անհետանալու ի նպաստ Ամերիկացւոց, որք Ափրիկէի եղերքը շահաւոր կերպով կը փոխեն փղոսկրի, նպարի և չուչմայի փոխարէն։

Կղզիին մետաղային հարստութեան վրայ շատ խօսուած է, և յատկապէս Իմէրինայի գաւառին, որոյ մայրաքաղաքն է Թանանարիվ։

Թամաթավ եղերքին ամենէ կարևոր կէտն է Պուրպօն և Մօրիս կղզիներու հետ ունեցած ամենօրեայ յարաբերութեանց համար, ուր 4,000 բնակիչ կայ ի բաց առեալ անցորդները։ Թանանարիվէ եկած արտադրութիւնք հոն ալ կ'ելլեն, նաև քաուչուք։

Ի՛նչ որ է Թամաթավ արևելեան կողմին վրայ, նոյնն է նաև Մաժունկա արևմտեան կողմին վրայ։ Հոս կ'արտադրի սանտալի փայտ, եբէն [illegible]։

Սէնթ—Օկիւսթէն և շրջակայքը Ռէնիւիօն կղզիին հետ բաւական կարևոր կեդրոն մ'է վաճառականութեան։ Շատ կրիայ կը ղրկուի։ Անտառային գօտի մը ունի, որ գրեթէ ամբողջ կղզին կը շրջապատէ։ Իր բնակչաց տասներկուպատիկը կրնայ պարունակել իր մէջ։ Պ. Կրանտիտիէ չորս միլիոն կը հաշուէ բնակիչները։

ՍԹԱՆԼԷՅ ՃԷՎՕՆՍԻ

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

[illegible]

Շատ սխալ կարծիքներ ունին տեսակ մը մարդեր այս գիտութեան վրայ, որ մեր նպատակն է այժմ։ Այդ կարծիքները յաճախ առաջ կուգան այն գաղափարէն, որով կը կարծեն թէ հարստութեան գիտութիւնը ամբողջովին գիտեն, առանց սորվելու։ Երբեք խելքը գլուխը մարդ մը քիմիագէտի մը հակառակ չըխօսիր քիմիագիտութեան վրայ, ոչ ալ աստղագէտի և երկրագէտի մը՝ խաւարմանց, ժայռերու կամ փոսերու վրայ։ Սակայն ամէն իւր ոք իր կարծիքն ունի՝ սխալ ըմբռնուած վաճառականութեան, ծանր վճարումներուն հետևանաց, խիստ աժան գինով եղած աշխատանքի, վերջապէս հազար ու մէկ տեսակ ընկերութեան կարևոր խնդիրներու վրայ։ Այդ մարդիկ չեն տեսնէր որ, աս նիւթերը հասկնալ ստուգիւ աւելի դժուար է քան թէ քիմիագիտութիւնը, աստղագիտութիւնը և այլն, և թէ ամբողջ կեանքի մը շրջանը չըբաւեր ճըշմարտապէս անոր վրայ խօսելու համար՝ ուսանիլը։ Այսու հանդերձ ով որ հարստութեան գիտութիւնը չէ սորված, ընդհանրապէս նա աւելի ապահով է, կամ այնպէս կը կարծէ թէ աւելի լաւ գիտէ։

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄ

Ինչպէս որ առնում ֆիզիքական գիտութիւնը կ'ատէին, այսօր ալ տեսակ մը անմիտ ատելութիւն կայ տնտեսագիտութեան դէմ։ Մարդ՝ կը սիրէ իր նախապաշարումներուն և իրեն յատուկ կարծեաց հետևիլ, վրդովուած կըզգայ իր զգացումը երբ ըսեն իրեն թէ փնտռածը գտնելու համար բռնած ճամբան բոլորովին հակառակն է։ Բռնենք անուանական Գթութեան պարագան։ Շատ գթասիրտ մարդեր կը մտածեն թէ մուրացկանի և աղքատաց ողորմութիւն տալը առաքինի գործ մ'է, առանց դիտողութեան առնելու, թէ ինչ ազդեցութիւն կընէ այդ մարդոց վրայ իրենց ըրած ողորմութիւնը։ Կըտեսնեն մուրացիկին հաճոյքը, բայց չեն տեսներ վերջէն ծագելիք հետևանքները, այսինքն մուրացկաններու թւոյն շատնալը։ Աղքատութիւնը, ոճիրները զորս աչքի առջև ունինք, մեծ մասամբ անցեալին մէջ ծուռ հասկցուած գթութեան հետևանքներն են, գթութիւն՝ որ պատճառ եղաւ ժողովրդեան մէկ մասը անհոգ, անհեռատես և ծոյլ ընելու։ Տնտեսագիտութիւնը կ'ապացուցանէ որ փոխանակ պատահական և անխոհեմ ողորմութիւններ ընելու, կը պարտինք ժողովուրդին կրթութեանը հսկել. սորվեցնել անոր աշխատիլ, ապրուստը ճարել, և բան մը խնայել՝ իր ծերութեան ատեն թշուառ չմնալու համար։ Եթէ դիմանայ իր ծուլութեան և անհեռատեսութեան մէջ, հարկ է որ հետևանքներն ալ կրէ։ Բայց քանի որ այս կերպը խիստ կ'երևի, տնտեսագէտները ինքզինքնին դատապարտուած կը կարծեն, զգայուն բայց վնաս հետևցնող սրտի տէր մարդերէ, Գիտութիւնը անողոք և անգութ կը կարծուի, և ասկէ կը հետևցնեն թէ, ուրիշ նպատակ չ'ունի, եթէ ոչ հարուստը աւելի հարուստ ընել և ձգել որ աղքատն անօթութենէ մեռնի։

Բոլոր այս կարծիքները անհիմն են։

Տնտեսագէտը, երբ կը փնտռէ թէ ինչպէս կրնայ մարդ աւելի դիւրին կերպով հարստանալ, չը սորվեցներ բնաւ թէ հարուստը պէտք է իր ունեցածը ագահի մը պէս պահել, ոչ ալ մսխել զայն շռայլի մը պէս, յիմարութեանց և զեղխութեանց մէջ։ Գիտութեան մէջ չկայ ամենևին կէտ մը՝ որ չը համոզէ հարուստը իր հարստութիւնը առատօրէն և միանգամայն խոհեմաբար ծախսելու։ Կրնայ օգնել իր ազգականներուն և բարեկամաց, կրնայ հասարակաց օգտակար հաստատութիւններ հիմնել, օրինակի համար, դպրատուն, թանգարան, հիւանդանոց, պարտէզ և այլն, կրնայ օգնել ժողովուրդին դաստիարակութեան, բարձրագոյն ուսումներու համար հաստատութիւններ սահզծել, կրնայ մխիթարել այնպիսի թշուառներ որք կամաւ չ'են հրաւիրած թշուառութիւնն իրենց վրայ։ Հիւանդները, հաշմանդամները, կոյրերը և բոլոր անոնք որ անկարելութեան մէջ են ինքզինքնին օգնել, բնականաբար հարուստին գթութեան յանձնուած են։ Տնտեսագիտութեան պահանջածն այն է որ, գթութիւնը իբրապէս գթութիւն ըլլայ եւ անիրաւութիւն կամ վըէաս մը չընէ իր օգնած մարդուն։ Ցաւալի է մտածել որ մինչև հիմայ շատ գէշութիւններ եղած են այն մարդերէ որք աղէկութիւն ուզած են ընել։ Ցաւալի է նաև տեսնել հազարաւոր անձեր, որ իրենց վիճակը բարելաւել կը փորձեն հակառակ հետևանքներ ունեցող միջոցներով, գործադուլով, մեքենայի գործածութեան դիմադրելով, հարստութեան արդեանց առատանալուն արգելք ըլլալով։ Գործաւորները ինքնիրենց տնտեսագիտութիւնն ունեցած են, հարստանալ կուզեն, շատ հարստութիւն չ'արտադրելու ջանալով։ Կը տեսնեն իրենց ըրածին անմիջական հետևանքը, բայց չեն տեսներ վերջնականը։

Այնպէս է նաև Ազատ—փոխանակութեան խնդրոյ մէջ։ Անգլիայի մէջ վերջապէս տուրևառը ազատ ձգելու խելացութիւնն ունեցան։ Ուրիշ երկիրներու մէջ, նոյն իսկ Աւստրալիոյ գաղթականութեանց մէջ տակաւին օրէնքներ կան մարդերը աւելի հարստացընելու համար, օտար երկիրներու առատ արտադրութիւններէ օգուտ քաղելը արգիլելով անոնց։ Շատ մարդիկ տակաւին չեն ուզեր տեսնել որ հարստութիւնը պէտք է աւելնալ արտադրելով հոն՝ ուր կարելի է արտադրել աւելի դիւրութեամբ և աւելի առատութեամբ։ Առևտուրի ամեն հրապարակ, ամեն քաղաք, ամեն ազգ պէտք է հայթայթել ինչ որ կրնայ աժան գինով տալ, իսկ ուրիշ արտադրութիւնները պէտք է որ գնուին այն տեղերը՝ ուր կարելի է դիւրութեամբ հայթայթուիլ։

Տնտեսագիտութիւնը կը սորվեցնէ մեզի, մեր ըրածին անմիջական հետևանքէն հեռուն տեսնել և մեր գտնուած տեղին և նոյն իսկ ամբողջ մարդկային ազգի բարելաւութիւնը փնտռել։

Անգլիայի արդի բարելաւութիւնը մեծ մասամբ կը պարտաւորի Ադամ Սմիթի «Ազգաց հարստութիւն» անուանով գործին։ Նա սորվեցուց ազատ աշխատութեան, ազատ առևտուրին յարգն ու արժէքը, և այսօր, այդ գիրքին հրատարակութենէն հարիւր տարի ետև, պէտք չէր այդքան խանգարուած մարդիկ գտնուէին, անոր դասերուն դէմ վայրապար հակառակելու համար։ Ստոյգ է, որ եթէ ժողովուրդը չըհասկնար ճշմարիտ տնտեսագիտութիւն մը, իր քմաց համեմատ սխալ տնտեսագիտութիւն մը պիտի ստեղծէ։

Ասկէ կը հետևի, այն անհրաժեշտ պէտքը որ ոչ ոք, այր կամ կին, առանց այս գիտութեան վըրայ գաղափար մը ունենալու չըմեծնայ։

Պիտի սկսինք տնտեսագիտութեան զանազան ճիւղերը բաժնելով, Նախ պէտք է սորվինք թէ, ինչ բանի մէջ կը կայանայ հարստութիւնը, որ մեր քննութեան առարկան է այժմ։ Երկրորդ, պիտի փնտռենք թէ, ինչպէս կը գործածուի հարստութիւնը և ինչպէս պէտք է սպառել զայն, պիտի տեսնենք որ ամենևին բան մը երբ հարստութիւն չը համարուիր երբ չդիտցուի զայն որ և է բանի մը գործածել. և հարստանալէ առաջ պէտք է գիտնանք թէ ինչ բանի պիտի գործածենք զայն։ Երրորդ, կրնանք դիտողութեան առնել թէ հարստութիւնն ինչպէս կ'արտադրի, ինչպէս կը գոյանայ, և չորրորդ թէ, անգամ մը արտադրելէ ետև, ինչպէս կը բաժնուի զանազան կարգի մարդոց, որք ձեռք ունեցան անոր արտադրութեան մէջ։

Վերջապէս կրնանք ըսել թէ տնտեսագիտութիւնը կը խօսի 1, Բնութեան, 2, Սպառման, 3, Արտադրութեան, և 4, Հարստութեան բաժանման վրայ։ Կարևոր է նաև քանի մը խօսք ընել տուրքերու վրայ։ Ամեն երկրի հարստութեան մէկ մասը պէտք է որ հաւաքուի տէրութեան կողմէ, ազգին և կառավարութեան ծախուց և պահպանութեան համար։ Ասոր վրայ աւելի վերջը պիտի խօսինք։

յառաջ զիս գերեզման տանելու սահմանուած... չարաչարեց կինն այնպիսի արտասովոր դէմքով ու ողբալի ձայնով մը որ մինչև մարդուն սրտին խորը թափանցեց, ներէ, ներէ ինձ եթէ երբեմն իմ տկարութեան պատճառաւ անհամբեր և յուսահատ գտնուիմ... ի՞նչ ընեմ, որո՞ւ պէտք եմ ապաւինիլ, ես կին մ'եմ վերջապէս և դու կիներու բնաւորութիւնը լաւ կը ճանչես... ա՛հ, փոխանակ գութ հայցելու ինձմէ, ցաւէ իմ վրաս, որուան քանի և չորս ժամերուն մէջ ժամ մը չեմ կարող քնանալ... բաւ... մի՛ մտածեր... ի՞նչ պիտի ըլլանք... զաւակս պիտի կորսուի՞... պիտի մեռնի...։

—Ոչ, չ'պիտի մեռնի... քահանան ըսաւ որ կարող է ուրիշի մը հետ պսակել զանի։

Եւ մենք պիտի կրնա՞նք տանիլ կրկնամուսնութեան հետևանքին...։

—Ասոր համար ըսի թէ պէտք է համբերել, և թէ վերը Աստուած մը կայ...։

Այր ու կնոջ մէջ սկսուած այս տրամախօսութեան թելը պահ մը ընդմիջելու կ'ստիպուինք հոս, որպէսզի թատերգութեանս այս երկու դերասանները՝ վիպասանի մը պարտաւորութեան հնազանդելով աւելի երկար ժամանակ անծանօթ չ'պահենք մեր ընթերցողներէն։

Երկու անձերէն մին, այսինքն մարդը, Երուանդի հօրեղբայրն Կոստանդ Անատօլն էր, և միւսը տէր կինն Շուշան Անատօլ։ Կոստանդ թէև ամիրայի մը զաւակ՝ բայց իր հօրը կացութեան դէմ, այսինքն ամիրաներու սեպհականեալ յետադիմական ընթացքին հակառակ՝ որով իրենց զաւակները մինչև երիտասարդութեան հասակ իրենց տան մէջ կըպահէին և Նարեկով ու Սաղմոսով միայն կրթել կըկարծէին զանոնք, և այն ժամանակի պահանջումներուն դէմ, որոնց մէջ դպրոցի և ուսման մէջ գաղափարներն տեղ մը չէին բռնած, Կոստանդ Անատօլ, կ'ըսենք, այս կրկին սաստ արգելներու անհընազանդ գտնուելով իր պատանեկութեան ու երիտասարդութեան մէջ կրցած էր գէթ նախնական ուսումներու հակ իրեն արժանութեամբը։ Անուշ և հեզ էր բնութեամբ, բայց անխաւ և անողոքելի՝ նենգութեան և անիրաւութեան դէմ, սոր համար Կ. Պոլսոյ սեղանաւորներու մէջ տարաջինը կը համարուէր, որով իր հայրենական ժառանգութիւնը կրկնապատկելու յաջողած էր։

Տիկին Շուշան Անատօլ, նոյնպէս ազնուատոհմ մարմնէ սերած, կնոջ վայել ամեն ձիրքերով ու կատարելութիւններով կըփայլէր, աշխարհի վրայ ամեն բանէ նաև իր կրօնէ աւելի իր ամուսինը կըսիրէր, էրիկն էր իր կեանքն ու հաւատքը, որմէ փոխադարձ խանդաղատանօք կըսիրուէր. որով մինչև այն օրն ուր բնութիւնը վճռեց թէ ալ զաւակ չ'պիտի ունենան և տրու զաւակ մը ունենալու յոյսն ի դերև հանեց իրենց երանութեան բան մը չէր պակսէր, իսկ Երուանդի վերադարձն իրենց երանութիւնը վրդովող այն պզտի պատճառն ալ անհետեց, ըստորում, ինչպէս արդէն ըսինք միմիայն իրենց վկայութիւնը կրնար ապացուցանել որ Երուանդ իրենցմէ չէ ծնած...։ Եւ քանի որ իրենց երանութիւնը անթերի ընելու համար դիպուածը, բնութիւնը և Աստուած բան մը զլացած չէին, հարկաւ պիտի պարմանայ ընթերցողն եթէ ըսենք թէ Կոստանդ և տիկին Անատօլ իբրև որդեկորոյս ողբ համակեալ էին գրեթէ մէկ տարիէ ի վեր, որու պատճառն վեր ի վերոյ հասկնալու համար կըպարտաւորինք ունկնդիր լինել ընդմիջեալ տրամախօսութեան մնացորդ մասին։

Երբ Կոստանդ՝ նեղ ու ծանր պարագայի մէջ կենսական մեծ խնդիր մը լուծելու անկարելիութիւնները մեղմել ջանացող մարդու մը անհանգիստ և մտախոհ կերպարանով սրահին մէջ կըշրջէր, Շուշան այս պզտիկ լռութեան վերջ տալու գրեթէ ինքնիրեն խօսելու չափ մեղմաձայն մրմունջով մը։

—Կանոնի դէմ է... եկեղեցին չ'ներեր... օրէնքը հրաման չ'տար... ոչ, այսպէս պիտի կորսուինք...։

—Եւ ո՞ւր է այդ օրէնքը, գոչեց Անատօլ յանկարծ Շուշանին առջև կենալով։

—Պէտք է նոյնիսկ քահանային հարցնել, ըստ որում իր խօսքերն են ասոնք, պատասխանեց Շուշան յուսահատական հեծեծ մը. — ինչ որ ըսինք ինչ որ առաջարկեցինք, կանոն մը դըրաւ մեր առջև, որու գոյութիւնը մարդ չ'գիտեր, և որով կրկնամուսնութիւնը կարգիլուի, թէև սոր պատճառը անգիտանալի և բարձր իրաւունքներէ բղխած լինի...։

—Սուտ է, տասնումէկ տարեկան մանկամարդուհիի մը համար, յիմար ամուսին մը ունենալէ աւելի ի՞նչ մեծ իրաւունք կրնայ լինել կրկնամուսնութեան... բայց համբերենք, քահանան հիմա նորէն պիտի գայ վերջնական պատասխան մը տալու համար։

—Երանի թէ զաւակս ազատելու ճամբան գտած լինի։

—Մի՛ յուսար, այս կարգի մարդիկ անխիղճ կ'ըլլան...։

—Դուն առաջ այսպէս չէիր, հակառակ քու սկզբունքիդ գրեթէ մէկ տարիէ ի վեր քահանաներն ատելու սկսած ես։

—Ճիշդ այն օրէն ի վեր, ուր ամենակարողին կերպով համոզուեցայ որ ասոնք ժողովրդային և ընտանեկան կեանքը ըստ քմաց իբրև խաղալիկ կը նկատեն... և ընտանիքը կազմող նուիրական զրուցութիւններն անգայ օրէնքներու փոխելով... բերանացի պատգամներ կըծախեն... գեղծուածներու հեղինակ պատգամներ, որով բեր զրհեր կ'կյեն... սոր կենդանի ապացոյցն է մեր զաւակը... անմեղ հրեշտակ, ոչ, դեռ ապրելու համար անգամ օրինաց մէջ բառ մը չկայ։

Այր ու կնոջ տրամախօսութիւնը սրահին դուռը երևցող սպասաւորին ներկայութեամբ ընդհատեցաւ։

—Նորին արժանապատուութիւնը տէր Իգնատիոս, գոչեց այս վերջինը։

—Բարեհաճի մտնելու, յարեց Կոստանդ, իր վերջին արտասանած խօսքերէն յուզեալ սիրտն այցելու քահանային ներկայութեան շնորհին փոքր ինչ հանդարտելով։

Կարճահասակ, նիհար, ակնոցաւոր, թուշին և սակրաւոր թուխ ծնօտներուն վրայ թոյլօրէն և անհաւասարապէս երկնցած սպիտակ մօրուօք, սևազգեաց մարդ մը սեմին վրայ երևցաւ սպասաւորին մեկնելէն անմիջապէս ետքը։ Նորեկն հազիւ մինչև դրան ծուած և ամենաքաղցր ձայնով այս բառերն արտասանած էր, «ողջոյն ձեզ», և ահա միջին դասերուն սանդուղէն դրսի ընդարձակ սրահին վրայ ահաւոր կերպով մեծ բանի մը գլտորելու ձայնը լսուեցաւ։

Պարոն և տիկին Անատօլն ու տէր Իգնատիոսը իրենց երկիւղին ու զարմանքին մէջ թողունք պահ մը, և երթանք տիկին Մարթայի սենեակն այցելելու։

Շարն ընդ. հուպ

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կազէթ տը լա քրուա կը կարծէ թէ, անկասկած է, որ Նիյօմ կայսրը տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Ֆրանսուա—Ժօզէֆ կայսեր հետ. Կասթէյնի մէջ։

———

Լէյպէրթէ կըսէ թէ. Թիւս—Տիւ-քի կողմէ երկու պատուիրակ հասած են Սաիկոն. Հանօքի արկածներուն դէմ բողոքելու համար։ Պատուիրակները ապահովութիւն տուին թէ, Թիւս—Տիւք կը փափաքի խաղաղասիրական լուծում մը տալ ներկայ դժուարութեանց։

———

Կը կարծուի թէ, Ռուսիոյ կայսրը մօտերս ընդհանուր ներողութիւն պիտի հրատարակէ մամլոյ կամ լրագրական յանցապարտներու։

———

Պէրլինէն կ'իմացունեն Օպսէրվըրի թէ Եւրոպական տէրութիւնք դիտողութիւն բրին Բ. Դրան, որ Հայաստանի մէջ պէտք եղած բարենորոգումներն անհրաժեշտ է ի գործ դնել։ Վեհ. Սուլթանը յայտնեց թէ այս խնդրոյ մէջ օտար տէրութեան մը միջամտութիւնը արգիլել պէտք է։ Ռուսիան կ'ակնարկէ անշուշտ։ Գաղղիական մամուլը, այս խնդրոյ մէջ Անգլիոյ առջև դժուարութիւններ տեսնել կը սիրէ, ըսելով թէ խնդիրը կրկին Եւրոպական խորհրդարաններու առջև դրուելով պիտի վիճաբանուի տակաւին։ Բայց, ինչպէս որ Տաճկաստան չպիտի մերժէ իրեն եղած այս բարեկամական դիտողութիւնը, չ'ենք կարծեր որ իրաց վիճակը Գաղղիական մամլոյ կարծեաց յանգի։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Երէկ իրիկուն, Վեհ. Սուլթան Համիտ կայսեր ծննդեան 41րդ տարեդարձին առթիւ, լուսավառութիւններ և հրախաղութիւններ եղան կառավարական պալատը և զօրանոցի հրապարակին վրայ։

———

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Քաղաքիս դտնուող Ֆրանսական նաւատորմի հրամանատար Փոխ—ծովակալ Բրանց, և իր հետ գտնուողները թէև չկրցան հասնիլ Պօլիսէն, բայց չաբաթ իրիկուն այս բացակայութեան չնայելով պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Եւրոպական Գազինոյի մէջ։

Իրիկուան ժամը 10ին կառքերէն սկսան հրաւիրելոց բազմութիւնն առաջնորդել դէպ ի Գազինօ, որոց մէջ նշանակութեան արժանի էին նահանգիս կուսակալ Վսեմ. Բեամիլ բաշա, Հիլմի և Սալիհ բաշաները, կառավարութեան բարձր պաշտօնեայք, հիւպատոսները և այլն։ Պարախոյը արտաքոյ կարգի չքեղութեամբ զարդարուած էր. անթիւ լոյսերու ճառագայթներ մոգական երևոյթ մը կու տային սրահին։ Կէս ժամ վերջը ոսկեշող համազգեստներն յաջորդեցին սոյն լուսափիւռ տեսարանին։ Երկրորդ ծովակալ Պ. Օպ, նաւատորմին միւս բոլոր հրամանատարք և սպայից խումբը հասան։ Պարը սկսաւ ժամը տասուկէսին և տևեց մինչև առաւօտ կանոնաւոր կարգ պահելով։ Մինչև կէս գիշեր նաւատորմին նուագախումբը երգեց, յետոյ սկսաւ Ճիւզէփպէնի խումբը։ Առատ հացկերոյթ մը սպասեր Պուֆէին մէջ որ բուրաստանի մի նման զարդարուած էր գոյնզգոյն ծաղիկներով։

Այս պարահանդէսին յաջորդեցին երկրորդ օրուան ուրախութիւններն ու լուսավառութիւնները որ նաւատորմի կողմէ ընծայուեցան։ Ելեքտրական հուրեր նաւերէն կը ժայթքէին, և սքանչելի դեղ մը կուտային նաւահանգստին, ուր ահագին բազմութիւն մը ներկայ էր։ Իզմիրի համար դրեթէ նոր էր այս լուսեղէն տեսարանը որ Վենետիկի հին աւանդութիւնները կը յիշեցնէր հանդիսականին։ Պարը տեղի ունեցաւ Թրիտաննաւին մէջ, ուր ներկայ կը գտնուէին նաև տեղական կառավարութեան գլխաւորքն այլն։ Առտուան ժամը երկուքէսին հացկերոյթ մը տրուեցաւ, երբ ճաշը լրանալու վրայ էր Պ. Հանրի Պէլոմ հետևեալ խօսքերն արտասանեց Պ. Օպի ուղղելով,—

Պ. Ծովակէտ,

Իզմիրի Փրանսացիք շատ զգածուեցան ձեր նաւատորմին տրուած տօնախմբութեան բրած պատիւէն։ Շատ երախտապարտ ենք Հասարակապետութեան կառավարութենէն այս գեղեցիկ նաւատորմը մեր ջուրերը ղրկած ըլլալուն համար, որով ճանչցանք անոր երկու մեծանուն հրամանատարներն ու փառաւոր սպաշտօնակալները։

Մեր գոհունակութիւնը կատարեալ պիտի ըլլար, եթէ փոխ—ծովակալ Բրանց և իր հետ գտնուող նշանաւոր պաշտօնատարք ներկայ գտնուէին, այս երկու տօնախմբութեանց, որք իրարու յաջորդեցին։

Հաճեցէք թարգման կանգնիլ անոր մօտ այս մասին մեր զգացած ցաւոց։

Ձեր հոս մնացած ատենին մէջ, որ դժբաղդաբար քիչ տևեց, ձեր նախորդաց սիրալիր վարմունքին աւանդութիւններուն հետևեցաք, և մեր ծովային զօրաց մեր խորին համակրութիւնը դրաւելու նոր իրաւունքներ ստանալ տուիք։

[illegible] Փրանսացւոց և բոլոր իմ քաղաքացիներուս թարգմանը կը հանդիսանամ, այստեղ իմ զգացմանցս անկեղծ հաւատոյն նուիրելով ձեզ։

Ապրի՛ Փրանսա։ Ապրի՛ Փրանսա կու ծովազօրը։

Պ. Պէլոմի բանախօսութիւնը կեցցէներու ահագին աղաղակներով ընդունուեցաւ, որմէ ետև Պ. Օպ հետևեալն արտասանեց.—

Տիկնա՛յք, Պ. երեսփոխան, Պարոնայք,

Գլխաւոր հրամանատար ծովակէտին բացակայութիւնը կըրցէլ ըլլս հոս Փրանսան և Փրանսական ծովազօրը ներկայելու պատւոյն։ Շնորհակալ եմ ձեզ ի սրտէ այն զգացմանց համար զոր Փրանսական ազգին երեսփոխանը արտայայտեց այնքան սրտառուչ խօսքերով։

Շնորհակալ եմ, նախ յանուն փրանսայի, որուն մէկ կենդանի պատկերը կըդտնենք Իզմիրի փրանսական գաղթականութեան մէջ։ Շնորհակալիքս կը յայտնեմ ձեզ, յանուն մեր ամբողջ ծովազօրին, որոյ մէջ Յոնիական այս չնորհալի քաղաքին անունը անջնջելի յիշատակներ կ'արթնցունէ միշտ։ Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, յանուն չուրջս պատող սպայից, յանուն անոնց, զորս պարտաւորութիւնը հեռացուց մեզմէ։ Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ վերջապէս յանուն հրամանատար ծովակալին, որ յատկապէս յանձնարարեց ինձ թարգման կանգնիլ ձեր քով իր բացակայութեան համար զգացած վիշտին։

Այս վիշտը աւելի ծանր պիտի ըլլայ երբ խմանան թէ ինչ համակրութեամբ ընդունեցիք զմեզ ձեր մէջ, թէ ինչ փութով համապատասխանեցիք այս գիշեր մեր կոչման։ Աւելի ծանր պիտի ըլլայ երբ ըսեմ թէ, Փրանսական գաղթականութեան հետ կըդտնուէին միևնոյն փութով, միևնոյն համակրութեամբ Իզմիրի բոլոր օտար գաղթականութեանց ներկայիչները, ձեզ հետ համաձայն զգացումով, որ ա՛յնքան զգածեց զմեզ։ Ներեցէք ինձ ըսել, ըստ ուղիւ, թէ այս համակրութեանց համախմբութեան մէջ, զմեզ կապողայս հայրենիքին համար այս միութիւնը [illegible] հայրենիքն համար կը լսենք, որով կըպարծիմ մեր սիրելի հայրենիքին համար այս միութիւնը տեսնել չէ՞ միթէ այն ապացոյցը, այն անժխտելի վկայութիւնը, թէ Փրանսա այնքան ցաւալի փորձութիւններու հակառակ, գաղափարներն իրարու հաղորդող զօրութիւնը պահած է, զօրութիւն՝ որ Փրանսայի պատմութեան ամենէ երջանիկ օրուան մէջ անոր ամենէ պայծառ փառքն եղաւ, և դժբաղդ օրերու մէջ մեզի համար նեցուկ մը, մխիթարութիւն մը, ապագային մէջ յուսոյ առարկայ մը եղաւ։ Այս նեցուկը, այս մխիթարութիւնը, աս յոյսը խմա կենդանի կըտեսնեմ այս իրիկուն, և ասոր համար ալ, պարոնայք, շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ձեզ, և կ'ըմպեմ Փրանսական գաղթականութեան, Իզմիրի օտար գաղթականութեանց և Փրանսայի կենաց։

Աւելորդ է ըսել թէ Պ. Օպի այս խօսքերը բուռն ծափահարութիւններով ընդունուեցան։ Ցեստոյ պարը կրկին սկսաւ։ Առաւօտեան ժամը 3ին հանդիսականք մեկնեցան։

———

Ծովակալ Բրանց և իր հետևորդները չորեքշաբթի առաւօտ հոս հասան, Պօլիսէն դառնալով։

———

Գաղղ. Նաւատորմը. երէկ կէսօրէն մէկ ժամ ետև մեկնեցաւ մեր նաւահանգստէն դէպի Պէրութ։

———

Նէնի—Գալէի մօտ Այ—Եօրկի Չէֆթլիկի մէջ կրկնակի սպանութիւն մը եղաւ կիրակի օր։ Երիտասարդ մը, որ փոքրիկ գումար մը կը պահանջէր հին սրիկայէ մը, իր առնելիքին փոխարէն դանակի հարուածներ միայն ընդունեց, ինքն ալ, իր կարգին, պատահմամբ քովը գտնուած ածելիով քանի մը տեղէ վիրաւորեց իր սպանիչը, որոյ կեանքը վտանգի տակ է։ Երիտասարդ փոխարէն վրէժէն ետև ինկաւ, կրկին չելլելու համար։

———

Գրեթէ ճիշդ միևնոյն պատճառէ հետևող ուրիշ սպանութիւն մ'ալ եղաւ նոյն օրը քաղաքիս մէջ։ Մին՝ չնչին գումար մը կը պահանջէ ուրիշէ մը. այս վերջինը պարտքին կէսը կուտայ և երբ մնացած կէսը կը պահանջէ պարտատէրը, ընտանեկան պատւոյ դպչող պատասխան մը կընդունի փոխանակ առնելիքին. այն ատեն դանակը կը միջամտէ և վերջ կուտայ թէ կռւին և թէ պարտատէրին կենաց։ Մարդասպանը կը բռնուի։

ՏԵՂԱԿԱՆ—ԱԶԳԱՅԻՆ

Պաշտօնական այցելութիւն Քաղաքիս նորընտիր Մութէսարըֆ Պէյն Գեր. Առաջնորդին այցելութեան գալով յԱզգ. Առաջնորդարանն, Հախխիմեան վարժարանն ևս այցելեց և դասարանները մտնելով աշակերտուհեաց պատասխանները մտիկ ըրաւ և զայրոյին նկատմամբ ինչ ինչ հարցումներ ընելով գոհ եղաւ։ Ուստի յորդոր կարդաց յարատևել անխոնջ ուսմանց ասպարէզին մէջ։

———

Դպրոցական հարցաքննութիւնք. Ցունիս ամսուան 6ին պիտի սկսին երկսեռ վարժարանաց հարցաքննութիւններն և պիտի տևեն գրեթէ քսան օր։ Պատ. Ուսումն. Խորհուրդն Հայ հասարակութեան պիտի յայտարարէ յատուկ ծանուցագրով հարցաքննելի աշակերտներն, քննութեան ժամերն ի դասատուներուն անուններն, հրաւիրելով ծնողքն և ամէն ուսումնասէր ազգայինքն ներկայ գտնուիլ այս տարեկան հարցաքննութեանց, այն վստահութեամբ որ շատեր պիտի հաճին պատասխանել այդ հրաւէրին։ Առատուներն Հռիփս. վարժարանի սանուհիք և կէսօրէն ետք Մեսրոպեան վարժարանի աշակերտները պիտի հարցաքննուին։

Ա. ՄԱՄՈՒԼ։

Մեծ. խմբագիր,

Քաղաքիս Ազքատախնամ ընկերութեան նկատմամբ ջերմ երախտագիտական զգացումս բաւական ատենէ ի վեր կըցանկայի հասարակութեան հաչակել, մինչ յանկարծ Արշալոյս Արարատեանի վերստին հրատարակութիւնը տեսայ ի մեծ ուրախութիւն սրտիս։ Այո՛, ուրախ եմ որ թանկագին առիթ մը ձեռք կըձգեմ այդ զգացումս յայտարարելու, և կըփութամ ձեզ դիմել, աղաչելով որ ձեր լրագրոյն մէկ փոքրիկ անկիւնը զոհէք այս տողերուս։

Քանի մը ամիս առաջ դժբաղդութիւնը զիս զարկած էր բարոյական և նիւթական հարուածներով, կնոջս հիւանդութեամբ։ Մինչ ուրիշ բժիշկներ (հակառակ վճարելու և կառքով առաջնորդելու բաղձանացս) կըմերժէին հիւանդիս այցելել, Աղքատախնամ ընկերութեան բժիշկը, Պ. Սոկրատ Սէվասիանօ, իր պարտաւորութեան կըրկինը կատարեց, ոչ միայն ամէն օր կ'այցելէր և ամէն խնամ ի գործ կըդնէր, այլ շատ հեղ կառքով օրը քանի մը անգամ կուգար, և կըմերժէր երբ կուզէի գոնէ կառքին վարձքը վճարել։ Բիւր շնորհակալութիւն ուրեմն, Պ. Ս. Սէվաստիանօյի, ինչպէս նաև Պ. Ցակոբ Բոյէթի, ընկերութեան սպասաւորին, [illegible] մօտ կըկատարէ։

Արդ, մեծ. խմբագիր, Աղքատախնամ ընկերութեան Հայ հասարակութեան աղքատ դասուն, և մանաւանդ այս ևս ցուցուցած այս բարերարութիւնը վայել է որ հրապարակային ջերմ շնորհակալութեանց արժանանայ, որ իր կանոնաւոր վարչութեամբ, և արժանաւոր պաշտօնեաներու ընտրութեամբ, աղքատ դասին երախտագիտութիւնն ու օրհնութիւնը առնէ կըհրաւիրէ, մխիթարելով թշուառն իր կարօտութեան և հիւանդն իր ցաւոց մէջ։

Հաճեցէք ևայլն

ԿԻՐԱԿՈՍ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ԱՌ ՁԵՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այր ու կին պանդոկ մը կը հասնին։ Պանդոկապետը դիմաւորելով զիրենք,

—Գեղեցիկ սենեակ մը ունիմ ձեզի համար։

—Մեզի երկու պէտք է, կըսէ այրը։

—Ներեցէ՛ք ուրեմն, չէի գիտեր որ այր ու կին էք։

———

Տիկինը կըքնանայ։ Երիկը կըմօտենայ մեղմօրէն, ըսելով,

—Բիչիկ մը անդին երթայիր, հոգի՛ս։

—Ի՞նչ։

—Կըսեմ թէ, քիչիկ մը անդին երթայիր

—Պատճառ՞։

—Ինծի քիչ մը տեղ տալու համար։

—Բաւ չէ՞ տեղդ։

—Ի՞նչպէս բաւ, պատին կպչած եմ։ Միջատ անկողնին երեք քառորդը կըռնես

—Օ՛, երեք քառո՛րդը։ Առաջին ես զուն այդ յանդիմանութիւնն ինծի ընող։

—. . ——

—Քանի՞ տարու կըկարծէք զիս։

—Ա՛հ, տիկին, հազիւ թէ քսան։

Տիկինը, տեսնելով որ շողոքորթութեան չափազանցութիւնը ներկայ գտնուողներուն ծաղրը շարժեց, միտ քը՝ վինին դառնալով

—Դուք ի՞նչ կըսէք, պարոն։

—Ինծի համար, տիկին, քառասնինդ կ'երևիք։

Տիկինը երրորդի մը կըդառնայ,

—Տեսնենք, պարոն, այս երկու տարիքին ո՞րը կուտաք ինծի, դուք որոշեցէք։ Նիստակը ըսէ՛ք։

—Նիստա՞կը, տիկին, երկուքն ալ։

Եւ խօսք, տիկինը քառասունհինգ դարուն ողջունած էր արդէն։

———

Ազահի մը գեղեցիկ խօսքը։

Կէս գիշերին՝ արթննալով յանկարծ ձիչ մը կ'արձակէ մեր Հարպակոնը։

—Ի՞նչ ունիս, կըզոչէ կինը սոսկալով։

—Զարհուրելի երազ մը տեսայ։ Բարեկամս Պ. Գիմ, մէկ արծաթ կըհատուցանէր ինձ։

—Լա՛ւ, ինչ կայ հոս զարհուրելու։

—Ի՞նչ կըսես կնիկ, խենդեցա՞ր, ըսել է որ փոխ տուած ունէր եմ Պ. Գիմի։

ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Դարին շարունակ կը հասնի հաւկաւակ այն կարծեաց թէ պիտի նուազի։ Օրը գրեթէ 3—400 տապրակ կ'իջնայ Իզմիր։ Գինը 13 ղուրուշ 10 բարայի և 14 ղրուշ 10 բարային մէջ տեղն է։

Նոր տարւոյն ցորենէն քիչ մը հասաւ քաղաքս. և ծախուեցաւ քիլէն 52—55 ղրուշի։

Բուրդի բաւական առուծախ եղաւ. 1.500 կենդինար՝ գին 330—336 ղ. Հալէպի ապրանք։ 330 Բայփայի։ 350 Հուրղումի։ և 330—335 մօտերէն եկող ապրանք։

Աֆիոնի գործ քիչ կայ. կ'ըսուի թէ գիները չէքին 2 ղրուշ աւելցնել կուզեն,

Բամպակի գործ չկայ։

ԻՄԱՍՏՆՈՑ ՈԳԻՆ

Ճշմարիտ սէրը միշտ մանուկ մը ունի։ Այսօր յոյսը վաղը յիշատակը։

———

[illegible] դարձունէ մեզի, կամ դժբաղդութիւններ ալ, ուր սէրը միայն կ'արգիլէ մեզ յիմար դառնալէ։

———

Զախող նախանձ մը, յաճախ կ'արթնցունէ կինը. և իր սիրածին անձին մէջ կը սպանէ զայն։

Վերջապէս մեր կամքէն խափանական պարագաներ կրկին բանադատեցին մեզ, որ թերթերնիս խոստացուած օրէն օր մը ետև ելնէ։ Դալ անգամ պիտի խմացունենք մեր ընթերցողաց այդ պարագաները և տանոց տեղի տուող պատճառները, որոց յաջորդութեան ի թերթին ընթացքը քիչ ատենի մէջ կանոնաւորելու համար ամէն հնար ի գործ պիտի դնէ խմբագրութիւնը։

ՏՕՄԱՐ

Այսօր

Լատինաց 22 Յունիս։

Տաճկաց 10 Հազիրան 1299։

Հիճրէթի 17 Շապան 1300։

Խոտլըլէղ 49։

Օրուան երկայնութիւնն է 14 ժամ 56 րոպէ։

Ամենանամաս, և Արևադարձ խնդրեանի, ցերեկը կըսկսի կարճանալ և գիշերը երկարել։

Տաճկաց, ինքըլատի սալխը, Սիկզին տասառթեան ջուրը Նեպսի։

Այսօր Արևը խեցգետնին աստեղատան կը հանդիպի։

Տաճկաց, Գուբեի Մէբամանը։

ԱՐՇԱԼՈՅՍԻ ՏՊԱՐԱՆ